

Naso

idea of '92

T Lifting Heads

①
 To discuss
 life
 change
 ideas

1 The word *Naso* that gives its name to this *parasha* is a verb of an extraordinary range of meanings, among them: to lift, to carry, and to forgive. Here though, and elsewhere in the wilderness years, it is used, in conjunction with the phrase *et rosh* ("the head") to mean "to count." This is an odd way of speaking, because biblical Hebrew is not short of other verbs meaning to count, among them *limnot*, *lispor*, and *lifkod*. Why then not use one of these verbs? Why not simply say "count" instead of "lift the head"?

6 The answer takes us into one of the most revolutionary of all Jewish beliefs. If we are each in the image of God, then every one of us has infinite value. We are each unique. Even genetically identical twins share only approximately 50 per cent of their attributes. None of us is substitutable for any other. This may well be the single most important consequence of monotheism. Discovering God, singular and alone, our ancestors discovered the human individual, singular and alone.

11 This was simply not a value in the ancient world, nor is it one in tyrannical or totalitarian societies today. The ruler might be deemed to have infinite value; so might some of the members of his or her court; but certainly not the masses – as the word "mass" itself implies. Most people were simply regarded as part of a mass: an army, a work force, or a gang of slaves. What mattered was their total number, not their individual lives, their hopes and fears, their loves and dreams.

16 That is the image we have of Egypt of the Pharaohs. It is how the Sages understood the builders of Babel. They said that if a brick fell from the tower they wept. If a worker fell and died, they paid no attention.

26 Almost a hundred million people died in the twentieth century in Stalin's Russia, Mao's Communist China, and Cambodia under the Khmer Rouge. We say of such regimes that people became "just numbers."² That is what the Torah is rejecting as a matter of supreme religious principle. At the very moment when one might be maximally tempted to see people as "just numbers" – namely, when taking a census, as here – the Israelites were commanded to "lift people's heads," to raise their spirits, to make them feel they counted as individuals, not numbers in a mass, ciphers in a crowd.

36 In the course of my life I have had several deep conversations with Christians, and there is one aspect of Judaism that they find very difficult to understand. The conversation usually turns to the central figure of Christianity, and I am often asked, do I believe that he was the son of God. "I do indeed," I reply, "because we believe that every Jew is a son or daughter of God." What Christianity applies to one figure in its faith, we apply to all. Where Christianity transcendentalises, Judaism democratises. My conversation partners often think I am being evasive, finding a polite way to avoid answering the question. In fact, though, the opposite is true.

41 The first words God commands Moses to say to Pharaoh were, "My child, My firstborn, Israel" (Ex. 4:22). In Deuteronomy, Moses reminds the Israelites, "You are children of the Lord your God" (Deut. 14:1). "Beloved are Israel," said R. Akiva, "for they are called God's children."³ One of the key phrases of prayer, *Avinu malkenu*, "Our Father, our King," encapsulates this in two simple words. We are all royalty. We are each children of the King.

51 To be sure, this is not the only metaphor for our relationship with God. He is also our Sovereign and we are His servants. He is our shep-

①

herd and we are His sheep. These evoke more humility than the image of parent-and-child. What is more, when God saw the first human without a partner He said, "It is not good for man to be alone." The Torah is thus signalling one of the defining tensions of all human life: We are independent but we are also interdependent. Our thoughts and feelings belong to the "I," but much of our existence depends on being part of a "we." Despite its unprecedented estimate of the individual, Judaism is at the same time an irreducibly communal faith. There is no "I" without the "we."

The hasidic master Rabbi Simha Bunim of Przysucha nicely summed up the Jewish approach to the value of a life. He said that we should each have two pockets. In one we should place a piece of paper with the words: "For my sake was the world created."⁴ In the other should be the words: "I am but dust and ashes."⁵ We are unique. We each have non-negotiable dignity and inalienable rights. But in and of ourselves we are nothing. Our greatness comes not from us but from God. That is the dialectic of life in the conscious presence of our mortality and God's eternity.

The point being made by the Torah, though, is that what matters is not how we see ourselves but how we see, and treat, and behave towards others. The world is not short of self-important people. What it is short of is those who make other people feel important – who "lift their heads."

I will never forget the occasion when Prince Charles, at a banquet given by the Jewish community, spent as much time talking to the young schoolchildren who came to sing in a choir as he did to the great and good among the guests, or when he came to a Jewish primary school and lit Hanukka candles with the children, giving each the chance to tell him who they were and what the festival meant to them. That, at least in Britain, is what royalty is and does. Members of the royal family

make other people feel important. That is their work, their service, their role. It is the true meaning of royalty. Watching them, you understand R. Yohanan's fine insight that "greatness is humility."⁶ You understand also Ben Zoma's axiom: "Who is honoured? One who honours others."⁷

The challenge that emerges from the way the Torah describes taking a census is that we must "lift people's heads." Never let them feel merely a number. Make those you meet feel important, especially the people whom others tend to take for granted: the waiters at a communal meal; the woman who takes your coat in a cloakroom; the *shammass* in the synagogue; the people doing security duty; the caretaker; the most junior member of the office team, and so on. Make eye contact. Smile. Let them know you do not take them for granted. You appreciate them. They matter as individuals.

For this is the life-changing idea: We are as important as we make other people feel.

Life-Changing Idea #35

You are as important as you make other people feel.

2

3
ה"ח ע"פ חסידים

משפחות הלויים
 פרשת נשא מורכבת מכמה וכמה נושאים, וכל אחד מהם הוא בעצם עניין לעצמו: פרשת סוטה, פרשת נזיר, ברכת הכהנים וקורבנות הנשיאים. רציתי לדבר קצת על העניין שמופיע בתחילת הפרשה – עבודת בני גרשון.
 מצד העניין, תחילת הפרשה שייכת לפרשה הקודמת: אחרי חלוקת הדגלים וחלוקת המחנות, מגיעה חלוקת משפחות הלויים – כל משפחה ומשפחה במקום ובמעמד שיש לה. פרשת במדבר מסיימת בעבודת בני קהת ופרשת נשא מתחילה בתיאור עבודת בני גרשון ועבודת בני מררי.
 תיאור עבודת בני גרשון הוא באותה התבנית של תיאור עבודת משפחות הלויים האחרות, בני קהת ובני מררי: הפסוק (במדבר ד, כב) "נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבתם למשפחתם" הוא חזרה, כמעט מילה במילה, על הפסוק (שם שם, ב) מן הפרשה הקודמת: "נשא את ראש בני קהת מתוך בני לוי למשפחתם לבית אבתם", וגם בבני מררי נאמר (שם שם, כט): "למשפחתם לבית אבתם."
 ברור, אם כן, שמדובר בפרשה אחת, וברור גם שאף על פי שלכאורה ישנה חזרה על אותו הדבר, בתי הלויים מופיעים בנפרד; לבני קהת יש אופן אחד של הגדרה, לבני גרשון אופן אחר, וגם לבני

2

3

גדולים. האנשים האלה המשיכו להיות נושאי ארון הכרית, אם לא כגשמיות או ברוחניות. לעומת בני קהת, בני מררי הם סבלים פשוטים; הם אלה שנושאים את הקרשים, את המבנה הבסיסי של המשכן. הם לוקחים את כל המבנה, את כל הכית - אבל את כלי הקודש לא נותנים להם. בכל העולם יש אנשים שצריכים לעשות את העבודה הפשוטה, לפעמים אפילו לעשות עבודת כפייה, הם יכולים להיות אנשים גדולים או אנשים קטנים, אבל, לפחות מצד מסוים, עליהם עומדים הדברים. מהבחינה הזאת, משפחות הגרשונים עומדות באמצע: "זאת עברת משפחת הגרשני לעבד ולמשא" בני קהת הם אנשים שעוסקים בדברים רוחניים; בני מררי. עבודתם היא אמנם לא עבודה אינטלקטואלית, אבל בסופה עומד כאן בית. אני לוקח פטיש, מסמר - ובונה איזה דבר. אז המשא הכבד הולך לבני מררי, והדברים העדינים והחשובים הולכים לבני קהת - ומה בני גרשון סוחבים? את כל מה שנמצא באמצע: הם צריכים לאסוף ולקפל כל מיני דברים, את הכי, ואת החבלים.

6 לפעמים הרבה יותר קל להיות אחד מהסבלים הפשוטים, מאשר להיות מבני גרשון. כשאני מבני מררי, אמנם אני לא יכול להיות מלאך ואני לא שייך לעבודת המלאכים, אבל אני עושה איזה דבר מוגדר, ואני יודע שעשיתי משהו. אבל מה קורה כשאני לא מלאך ולא סבל - אני רק באמצע? אמנם אני עוסק בעבודת הקודש, אבל לא בדברים לעילא ולעילא, ואני מרגיש שאני בעצם לא עושה שום דבר. איפה אני עומד? משום כך מרגיש הפסוק: "נשא את ראש בני גרשון גם הם". משום שצריך לזכור את האנשים הללו, צריך להרים את אותם ולומר להם "אתה חושב שהוקחתי לקחו את כל השמנת?" - "נשא את ראש בני גרשון גם הם". זהו גם הציוד היחיד לכך שהפרשה מתחילה ב"נשא את בני גרשון", ושהיא איננה מחוברת לזו שלפניה - רצו לתת כבוד לבני גרשון. במקום שוב להכניס אותם באמצע כמו סנדוויץ'

4 דבר. איפה אני עומד? משום כך מרגיש הפסוק: "נשא את ראש בני גרשון גם הם". משום שצריך לזכור את האנשים הללו, צריך להרים את אותם ולומר להם "אתה חושב שהוקחתי לקחו את כל השמנת?" - "נשא את ראש בני גרשון גם הם". זהו גם הציוד היחיד לכך שהפרשה מתחילה ב"נשא את בני גרשון", ושהיא איננה מחוברת לזו שלפניה - רצו לתת כבוד לבני גרשון. במקום שוב להכניס אותם באמצע כמו סנדוויץ'

1 מררי אופן שונה. אך עדיין יש לשאול, מדוע בבני גרשון מתחילה פרשה חדשה? לבני בני גרשון בילט גם מה שנאמר: "גם הם", מהו אותו "גם"?

לכני קהת יש הגדרה ברורה: "זאת עבודת בני קהת באוהל מועד: קודש הקודשים". בני קהת הם הלויים שמתעסקים בקודש הקודש. אויך הכרית, למעט מקרים בודדים, איננו נישא בידי כהנים, אלא בידי לויים - בני קהת. העבודה שלהם היא לשאת את מה שיש בהיכל, את כלי הקודש: המנורה, השולחן ומוצח הקטורת. העבודה של בני קהת היא לא עבודה שמזיעים בה, אלא עבודה כמוכח של להעביר מהות של דברים. לשאת את ארון הכרית בכלל, גם בדרך הטבע. זה לא עניין של סבלות; קשה מאוד לראות איך נשא את ארון הכרית, בפרט שהכמינו זיכרונם לברכה אמרו (סוכה ה, א) שהעפורת הייתה בצווי ספח. בשביל לעשות כפורת בעוטי ספח, אפילו בלי הכרובים, צריך להשתמש בכמות אדירה של חלב, ומשקלה צריך להיות הרבה יותר מטון. ואכן אמרו חז"ל (סוטה לה, א) שהארון היה נושא את נושאיו. זה נקודה ששייכת לעניין בעצמו; הלוי שמרים את הארון לא מרים חבילה, הוא מרים דבר שלא נמצא בתוך העולם הזה. חז"ל אמרו (יומא כא, א) ש"מקום ארון אינו מן המידה", משום שארון הכרית נמצא חצוי בעולם הזה וחצוי בעולם אחר. הוא נמצא בין החומר ובין הרוח. ולכן כל הסיפור של להיות נושא הארון, נושא השולחן, נושא המנורה, הוא עניין שמעבר לשיאה הפיזית. עבודתם של בני קהת, אם כן, היא עבודה של אנשי המעלה.

4 ואכן, משפחת בני קהת לא נשארה רק בגבולות העבודה הזאת. מבני קהת יצאו הרבה אנשים גדולים. אחד מהם הוא שמואל הנביא, מבני בניו של קודש, ששקול כנגד משה ואהרן: "משה ואהרן בכנינו ושמואל כקראי שמו" (תהלים צט, ו). ולא רק שמואל; כל אדם שפותח ספר תהילים רואה שהמשפחה הזאת עשתה עוד דברים גדולים: "למנצח לבני קודש מזמור" וכדו'. פעם הם סחבו את ארון הכרית, וגם כשהם הפסיקו לסחוב אותו הם המשיכו להצמיח מתוכם אנשים

כשבני קהת ומררי נמצאים לפניהם ואחריהם – נתנים להם כבוד ומתחילים את הפרשה איתם.

משפחות הגרשוני – אנשי האמצע

כמוכן שההבדל הזה בין האנשים איננו נגמר ברמה של נשיאת המשכן. אותם אנשים שהם בבחינה של בני קהת, נושאי ארון הקודש, הולכים להפקידים מהסוג הזה מכל מיני סיבות: יש אדם שמוציא אצו דחיפה פנימית, אחר מרגיש שהמצאיאות דוחפת אותו, ויש אדם שהחברה דוחפת אותו – וכל אחד מהם יודע שהוא עומד להיות משוה מיוחד. כאשר לאדם יש להט להיות, גם אם לא מחוץ או מחתרתיים, מנהיג ישראלי, זה מפני שמשוה בוועד בתוכו, ונתון לו כוח לעבוד מאוד קשה.

יש אדם מסוג אחר, כבני מררי, שרק רוצה להיות אדם הגון, פועל טוב, לעשות את מלאכתו באמונה ולהרחיח את לחמו. הוא אף פעם לא יעשה שום דבר מיוחד, משום שאף פעם לא מדברים איתו על דברים גדולים. אנשים כאלה היו יכולים אולי להגיע ליותר, אבל הם נשארים בגבול שלטם. הבה אנשים לא ירצו לקבל לא מינוי ולא דרגה ולא שום דבר אחר ויעדיפו להישאר פועל פשוט, כי מהרבה צדדים זה מאוד מפשט את החיים. אדם יודע מה שכתוב (חולין מד, ב): "גידע כפיך כי תאכל אשרך וטוב לך" (תהלים קכח, ב) – אשריך בעולם הזה, טוב לך בעולם הבא. יש גידע כפיך שמעלתו היא כ"אשריך בעולם הזה". אני יודע איפה העבודה מתחילה, ואני יודע איפה היא נגמרת, ואני לא צריך להתמודד עם המצפון שלי: הייתי בן אדם הגון ועשיתי את מה שהייתי צריך לעשות.

לאשר אין לאדם יומרות לדברים גדולים, הוא יכול לעשות לעצמו חיים כשרים, שלווים ופשוטים, לפי עניינו; כל מה שהוא עושה זה בסדר. אפשר לראות הרבה מאוד אנשים שחיים ככה. חיינו נשארים פשוטים גם כשיש לו צרות, חס ושלום. זה לא עושה לו

בעיות נפש והוא לא מתלבט עם הקב"ה בענייני נשמתו: הוא צריך כסף, למשל, אז הוא הולך לחפש עבודה ולהשלם הכנסה. כבר היה מי שאמר: כמה מסכן הוא הרב שאפילו כשהוא מברך "אשר יצר" הוא צריך לעשות הצגה שלמה של כוונות וייחודים. להרבה יחודים אין להם בכלל בעיה כזאת: הוא אומר באופן אוטומטי, לא רק את ברכת "אשר יצר", אלא גם את ברכות התפילין – כריכה, נשיקה כריכה, וזה הכול. כשהוא חוזר מן העבודה הוא יושב וצופה בטלוויזיה, ואז הולך לתפילה, וכיין מנחה למערב הוא ישמע שיעור ואחר כך ילך לצפות בטלוויזיה, קריאת שמע וילך לישון – והחיים שלו הם יהיו חיים טובים בדרך הזאת. מישו שכזה היה יכול להיות מבני מררי.

הבעיה היא במקרה של בני גרשון. אדם מבני גרשון איננו במדרגה שהוא יכול פתאום להגיד: 'אוי, להניח תפילין, ולעמוד ולקרוך. מאצד. הוא כבר יצא מהגדר של האנשים הפשוטים, שהחיים שלטם הם ללא פנטזיות וללא יומרות. את העבודה של מעלה מעלה בני גרשון לא יכולים לעשות, וגם לא רוצים לעשות. את העבודה הפשוטה לא נותנים להם לעשות – הם יושבים באמצע ונקרעים בין הדברים. מה קורה לבן אדם שבאמצע? הוא לא יכול להיות כמו בן מררי, משום שאם הוא יעשה את זה, זה יאכל אותו מתוכו, ויחד עם זאת הוא לא נמצא באמת במדרגה של בן קהת.

פעמים רבות זו המדרגה של הסגנים, של ממלאי המקום; יש להם מספיק סמכות ומספיק ראש בשביל לקבל את כאב הראש, ומצד שני, אין להם מספיק כוח בכדי להחליט החלטות גדולות. בפרקי אבות (ד, טו) כתוב על אנשים כאלה: "אין בדינו לא משלות והרשעים ואף לא מייסורי הצדיקים". ייסורי הצדיקים – כי לצדיק יש סוג מסוים של ייסורים בשל היותו צדיק, ובאשר הוא צדיק – והוא לוקח את ייסוריו באהבה. מי שמחליט שהוא רשע, גם לו יש סוג מסוים של שקט. מה קורה למי שלא כאן ולא באן? אין לו לא ייסורים ולא שלווה, או שיש לו גם ייסורים וגם שלווה. עומד בן אדם שאינו

5

4

בטוח למה הוא מקבל את המכות שלו, וכשהוא נח הוא יודע שזאת לא מנוחה להרבה זמן ושעוד מעט יזיוו אותו שוב.

מה קורה עם כל אלו שהם בבחינה של בני גרשון? נשא את ראש בני גרשון גם הם, זה לחת את המקום בשביל האנשים האלה, שאין להם לא שלוחות הרשעים ולא ייסורי הצדיקים. התורה אומרת לבן גרשון: 'תראה, יכול להיות שלעולם ועד לא תגיע למדרגה של נשאי ארון הכרית, כי אתה לא שייך לכך. את המנוחה והשלחה לשים את הקרש על העגלה וללכת אחריו, גם זה לא יהיה לך. אז מה יהיה לך? תדע שעבודתך היא תמיד גם פולחן דרחימותא, עבודת אהבה, וגם עבודת משא - לעבוד ולמשא, וזה מה שתעשה כל ימי חיך'.

האנשים הללו מקבלים פרשה לעצמם, לכבודם, מה שלא מקבלים בני קהת ולא לבני מררי. מדוע? משום שהאנשים הללו סובלים משני הצדדים. הם סובלים מכך שהם רוצים לגדול ויש להם השגות בכרבים הגדולים, אבל אין להם את האפשרות לחיות בתוך זה ולממש את זה.

יושב תהילות ישראל

בחניאור האופנים וחיות הקודש שמתנשאים לעומת השרפים, אנו מוצאים אותה חלוקה של מדרגות. יש כאלה שעפים למעלה ויש כאלה שנמצאים באמצע. השרפים "עומדים ממעל לך" (ישעיהו ג, ב) - הם מלאכים קדושים והם נשרפים באוהו. והאופן, שהוא גם מלאך וגם גלגל, צריך לראות איך המלאך הזה עף למעלה, והוא צריך להיות קשור למטה. אם הוא היה גלגל פשוט של עגלה, זה לא היה מפריע לך; הבעיה שלו היא שהוא גם מלאך שרוצה לעלות וגם גלגל, שלא יכול לעלות. אלא שמצד שני, המתח הזה הוא גם מה שעושה אותו קודש. האופנים חיות הקודש מתנשאים לעומת שרפים - הרי גם הם רוצים להיות למעלה, הם תמיד מנסים לעלות גבוה יותר.

למרות שהם סבלים שעובדים עבודה פשוטה הם צדיקים איכשוז להתרומם. ולכן אומרים, שהאופנים חיות הקודש מגיעים למעלה

יותר גבוהה ממה שמגיעים השרפים. לא מפני שהם גבוהים יותר במדרגה, אלא דווקא משום שהם חיים בתוך הסתירה ובתוך המעקה. השרפים אומרים: "איה מקום כבודו?" משום שכשהם מדברים על הקב"ה, הם יודעים שכמה שהם קדושים, הוא בכל זאת נמצא במקום שאין להם שום מגע איתו, כמה שהם עולים למעלה - הקב"ה נמצא מעל ומעבר. פירושו של "קודש, קדוש, קדוש" (ישעיהו ג, ג) הוא: למעלה, מעבר, מהצד האחר, מהמציאות האחרת, בעולם אחר.

ואילו האופנים אומרים (יחזקאל ג, יב): "ברוך כבוד ה' ממקומו" - הם חיים מכבוד השם בתוך מציאותם הנמוכה. השרפים יכולים לעוף מסביב למרכבה והם קדושים מאוד, אבל הם לא מרימים, לא את המרכבה ולא את הקב"ה. מי שמרים אותו הם האופנים, הגלגלים שקשורים למטה, שלעולם לא יהיו שרפים. ומהיכן יש לאופן הכוח להרים? דווקא מפני שהוא מסכן ודווקא מפני שהוא אומר: 'אני לא יכול להיות שרף, אני קשור וצריך לסחוב. אבל יחד אם זאת אני לא גלגל פשוט, אני יודע שיש שרפים בעולם ויש מרכבה בעולם -

ואני תמיד אשאף ליותר'.

בבציה של בני גרשון. הא בעייתם של האופנים ושל כל אלו שעומדים באמצע. מצב אחר הוא יודע שהוא לא מלאך, ומצד שני בנא לא גלגל פשוט שאומר אשרי ושוב לי. אני כמו הגלגל של האוטו שלי, ואין לי שום בעיה. האופן של המרכבה הוא מלאך, וכוחו הוא בזה שיש לו ייסורים, בעורתם הוא מרים ונושא את כבוד ה'.

המתח של בני גרשון שייכת למין האנושי בכלל. לאדם יש מספיק דעת בנפשו בשביל לדעת שהוא אינו מרוצה. יש לו יותר מדי גוף מכדי להיות מלאך ויותר מדי נשמה מכדי להיות בהמה. עניינה של בריאת האדם היא בחוסר השלמות שלו, ובגלל זה הקב"ה לא מסתפק רק במלאכים. המלאכים באים לקב"ה לפני בריאת האדם, ואומרים לו: 'כבודו יתברך רוצה מישוה קדוש? קח את מיכאל; מישוה שיפסק הלכות? קח את גבריאל; אתה רוצה מישוה שיחודש חידושים? קח שניים-שלושה מלאכים והם יעסקו בחידושי התורה.

פ

9

9

אתה רוצה גם יצורים פשוטים שאוכלים עשב ואומרים מזו כבר יש לך כאלה. הרי על הפרות, העזים, הכבשים והסנניות לא הייתה למלאכים שום תרעומת. רק כשנברא האדם יש למלאכים מה להגיד. אילו היה הקב"ה בורא את האדם רק כנשמה קדושה, המלאכים היו אולי אומרים קדוש לפניו (בראשית רבה ת, ז). אם הקב"ה היה בורא רק מיין קוף כזה שמוסתובב לו בעולם, הם היו אומרים בסדר גמור. אלא שהוא ברא את האדם חו בעיה. בראת אדם, מצד אחד אתה נותן לו נשמה שכל הזמן אומרת לו לעלות מעלה ומצד שני עשית לו גוף שכל הזמן מושך אותו למטה, ובכך אתה יוצר בריאה שמתהללתה עומדת בתוך סתירה.

(ז) הקב"ה נקרא (תהלים כב, ד) "יושב תהילות ישראל" – הוא יושב על הכיסא של האנחות, של אלה שאומרים: 'יבנונו של עולם, אני לא במדרגה עליונה אבל אני עדיין רוצה להתעלות'. אלה "תהילות ישראל" שעליהן הקב"ה יושב. המלאכים באים עם השאלות וההרהרות שיש להרבה אנשים. מה עשו לי? להיות פלאח בוני – אז מה יש לי? איזה מסכן יושב שם ונקרע מלמעלה ומלמטה. גייה הרבה יותר טוב אילו נשארתי בעולם פשוט אחד.

הקב"ה התעלם מהמלאכים ובבא את היצור הזה, משום שהוא יודע את מה שהם לא יודעים. מה שהיצורים האלה עושים עם הקרעים שלהם כשהם טובלים וקורעים בתוך עצמם, המלאכים לא יכולים לעשות עם כל השלמות שלהם. בני גרשון הם לא לכאן ולא לכאן, אבל את אלר הקב"ה רוצה, ומשום כך הפרשה מתחילה: "נשא את ראש בני גרשון". אנתנו מפסיקים באמצע העניין בפרשה הקודמת, ואומרים: כואו ניתן לבני גרשון את הכבוד שלהם. והקב"ה אומר: לרכך נאה לי, זה "יושב תהילות ישראל".

בגמרא (חגיגה יג, ב) נאמר שלקב"ה יש מלאך גדול שאנחנו לא יכולים להסתכל עליו, שהוא גבוה יותר מכל החיות, והוא עומד מאחורי כסא הכבוד וקושר כתרים לקונו מתפילותיהם של ישראל.

פ

ד

ויושב שם מישור מלמטה, ישראל אחד, שהוא לא מלאך ולא שור, אבל מפעם לפעם ליבו נחמץ בתוכו והוא אומר: 'יבנונו של עולם, הייתי רוצה לעשות משהו בשבילך'. או המלאך מנמיך את כל קומתו, כדי להתכופף ולקחת את המילים שלו עם כל הרפש הדבוק בהן. ואומרים לו: תנקה את זה, תצחצח את זה ותעשה מזה עשרה בשביל הקב"ה, כפי שאומר המדרש: (שמות רבה כא, ד): "ישראל אשר כך אתפאר" – שהקב"ה מתעטד בתפלתן של ישראל". מה יש בתפילין של הקדוש ברוך הוא? "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" (ברכות ג, א). ה"ישראל אשר כך אתפאר" הזה הוא מצד אחד דבר נורא ועצוב, אבל מצד אחר – זה פארגו כבני אדם, וכזה מתפאר הקב"ה.

ע

להתענג בתענוגים – היחס להנאות החיים

קדוש יהיה

החלטות רבות שצמחו מן השטח ילוו אותנו במהלך ספר במדבר. החלטות שהתקבלו לנוכח הנסיבות והמציאות המשתנה. אחת מהן מצויה בפרשתנו: "למה נסמכה פרשת גזיר לפרשת סוטה, לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, שהוא מביא לידי ניאוף" (רש"י). אין הלכה המחייבת אדם להזיר עצמו מן היין ובכל זאת, הנזיר פגש במציאות עגומה שהביאה אותו לקבל על עצמו נזירות.

התורה מתייחסת אל הנזיר כאדם קדוש: "קדש יהיה גדל פרע שער ראשו. כל ימי הזירו לה' על נפש מת לא יבא. לאביו ולאמו ולאחיו ולאחותו לא יטמא להם במתם כי נזר אלהיו על ראשו. כל ימי נזרו קדש הוא לה'". ואכן הנזיר דומה לכהן, אסור לו להיטמא למתים ולשתות יין.

היחס לנזיר נשמע בתורה חיובי – אדם קדוש, מורם מעם, שקיבל החלטה אמיצה. אך חז"ל העבירו ביקורת על הנזיר: "לא דייך מה שאסרה לך התורה אלא שאתה מבקש לאסור עליך דברים אחרים" (ירושלמי נדרים פ"ט ה"א).

במרחב המותר

כיצד עלינו להתייחס אל התחום האפור, בו הדברים אינם אסורים על פי התורה אך גם אינם בגדר מצווה? מצד אחד – "עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל מה שראתה עינו ולא אכל" (ירושלמי קידושין פ"ד ה"ב). שלמה המלך העיד על עצמו: "וכל אשר שאלו עיני לא אצלתי מהם לא מנעתי את לפי מפל שמחה" (קהלת ב. י). וכן, "אין היחיד רשאי לסגף את עצמו בתענית, דכתיב ויהי האדם לנפש חיה – נשמה שנתתי בך החייה" (תענית כב ע"ב), ו"כל היושב בתענית נקרא חוטא" (שם יא ע"א).

אך לעומת זאת – "כל היושב בתענית נקרא קדוש, קל וחומר מנזיר" (שם). ורבי יהודה הנשיא העיד על עצמו בשעת מיתתו: "גלוי וידוע לפניך שלא נהניתי מן העולם הזה אפילו באצבע קטנה שלי" (כתובות קד ע"א), "קדושים תהיו – פרושים תהיו" (ספרא קדושים א, א).

מהי מערכת היחסים שלנו עם עולם ההנאות, האם הנאה היא דבר חיובי או שלילי? ומה מקומה של הפרישות?

נהנה ומהנה אחרים

היהדות, בצורה ברורה, איננה נגד הנאות. כך קובעים גם הרמב"ם (שמונה פרקים פרק ד) וגם רבי יהודה הלוי (כוזרי, מאמר שלישי). הקב"ה ברא את עולמו ברחמים והוא מספק את צרכינו בעטיפה נעימה ומלאת חן, בטעמים וריחות, מראות ומנגינות. כאשר אדם נהנה, הוא מברך את הבורא על רוב חסדו ב'ברכות הנהנין'. כך אנו מברכים בברכת האילנות: "שלא חסר בעולמו כלום, וכרא בו בריזת טובות ואילנות טובות ונאות, להנות בהן בני אדם". כשאדם מתרגל לברך ולשים לב להנאותיו, הוא מבין שכך העולם בנוי, ואם כך הקב"ה נוהג אתנו, גם עלינו לנהוג באותה המידה כלפי אחרים. לתת ברווח, בגדיבות, לייפות את חיייהם של אחרים ולהפוך אותם לנעימים. חשוב שאדם ינהנה מן העולם ויברך על הנאותיו, זה עשוי להביא ברכה לנפש ולהוליד מידות טובות.

8
ס' מ' ל' ק' נ' פ'
ל' כ' כ' כ' כ' כ'

7

עונג רוחני (9) עמ

ט"ו תמוז תשס"ח

אולם מעבר לשיקול החברתי, יש בהנאה בכדי לפתח את עולמו הרוחני של האדם. המצוות שנתן לנו הבורא אינן רק למטרת עשייה טכנית, כי אם למטרת קירוב והתענגות על דבר ה'. "אז תתענג על ה'" (ישעיה נח, יד). השאיפה היא שנהאב את העולם הרוחני בנעימות ובערבות: "והערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך בפינו". "קוב טעם ודעת למדני" (תהילים קיט, טו). "פקודי ה' ישירים משמחי לב מצות ה' ברה מאירת עינים... הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונפת צופים" (תהילים יט, יג).

העונג וההנאות שבעולם מביאים את האדם לחפש את העונג גם בתורה ובמצוות. אדם המתענג על מאכל משובח ירצה גם להתענג מסברה חריפה. המתיקות והערבות מולידות אצלנו שייכות נפשית.

כאשר האדם עומד במצב שלם, אז כל רגשותיו האנושיים הנפשיים הגלבים וחיים בקרבו... עד שהתביעה של השימוש בכלים שיהיו נאים, שתצטרף הנאת עידון חוש היופי אל כל שימוש מצרכי החיים, נעשה לו לאדם טבע. (עין איה שבת א, ב, טו)

אדם בעל חוש אסתטי יחפש את האסתטיקה גם בתורה, ייחנה מתירוצים יפים, יסדר יפה את מרכיבי הסוגיה, ישמח בהגיון הפנימי שבתורה ויקיים מצוות בנוי. "זה אלי ואנוהו - התנאה לפניו במצוות" (שבת קלג ע"ב).

הסכנות הטמונות בהנאה

אלא שמההנאה צריך גם להיזהר. ישנם שני מצבים בהם ההנאה לא מרחיבה דעתו של אדם אלא להפך, הורסת אותו.

אדם שהופך את ההנאה למרכז חייו עלול כלל לא לראות את טובת האנשים שמסביבו. במקום להיות אדם רחב, הוא הפך להיות צר, לא מתחשב. בשם הנאותיו הוא אף עלול לשקר, לרמות, לרמוס את הזולת. "כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין" (סוטה ב ע"א). היין הוא דבר משמח וטעים המשמש גם לקדושה בבית המקדש בנסכים, אבל היין גם יכול להפיל ולגרום לפירוקה של משפחה בישראל. אדם שהתמכר להנאותיו עלול לנצל אחרים, לזלזל בכבודם.

הסכנה השנייה היא התלותיות בהנאות. אדם שמפתח תלות להנאות אסתטיות, הופך להיות מאוד מוגבל כאשר הן חסרות. הוא לא יכול לתפקד בלעדיהן. התנאים הנעימים בודאי מועילים ונכונים, אבל האמת היא שגם בלעדיהם עלינו ללמוד תורה, לאהוב חסד, לעסוק בערכים ולקיים מצוות בשמחה, ללא תנאי ובכל מצב.

שבועות - חג מתיקות התורה

חג השבועות הנופל בדרך כלל בימים אלו, מעלה על נס את מתיקות התורה ומתיקות בכלל. בחג הביכורים מביאים פירות מתוקים לבית המקדש, ואף "נוהגין בקצת מקומות לאכול דבש וחלב מפני התורה שנמשלה לדבש וחלב כמש"כ דבש וחלב תחת לשונך" (ש"ע אורח חיים, תצד). בשבועות עולם ההלכה נכנס לתוך הצלחת שלנו, אנו מחויבים לקיים סעודת חג ולהתענג (פסחים סח ע"ב). זאת, בשונה משאר המועדים שם נחלקו התנאים אם קיימת חובה כזו. התורה היא לנו לעונג. חשוב שתהיה ערבות בלימודינו, שנתרגל ללמוד תורה בחן וכיופי, לקיים מצוות בהתלהבות ובשמחה. כך נוצרות דמויות רחבות לב, כמו בועז שמכניס את רות המואביה לשדה ונותן לה ללקוט שיבולים יותר ממה שהדין של מתנות עניים מחייב אותו.

"אז תתענג על ה' והרפכתה על פמתי ארץ והאכלתה נחלת יעקב אביך" (ישעיה נח, יד).

כה תברט. זה הנושא את פניו עובר בעשה, דכתיב כה תברטו, אים ולא זים, ולא חבא מכל עשה - עשה (במכות כ"ב ב' ג' ג' ע"ב).

קריאה מיוחדת זה הנושא את פניו הוא פשוט לזכור לזכור את שאלת צרכת ככניס, ויבא להלך לקרא ט"ו חוב ענין צרכת ככניס בשם משימות כפיס לקביל מסתם צרכת ככלל אשר בודאי א"ס לפגוע רק לנכניס, יען כי הלא לכל י"ס מותר לזכר איש את רטבו, ואפילו זרים, ורק כזה מלוינת צרכת ככניס שיהא משימת כפיס, כפי שיבא צרכת כסמוך. ויש להעיר על מה שכתב העולם לזכר איש את רטבו בעשייתו כפיס על רשע המתנדב, כמו שנוסחין בצרכת החסיד וכדומה, אשר כי כמנואר הוי סדר צרכת זו מיוחדת רק לנכניס, ולזכר י"ס כזה איסור עשה, וצומח לומר כי לנכניס מותר רק בצומח הצרכת מתבואה צרכתה יצדק וגו', יען כי לפי עתהבאר טעמיא דמנחת י"ח א' ה' הוי ענין משימת כפיס טבדס כשאר טבדות שצמקדס.

קדים רק לנכניס במקדס, חולת זה לא דלתי ולא שמתי מי שיציר בזה, ויהי הערה ככללה, ודומק לומר דכל עיקר מלת משימת כפיס היא רק לזכור בעשרה חסיד דבר שנקדסה, דזה הוי רק אסתמחא, כמש"כ כר"ן ס"ג דמגילה. וגם י"ל דלפניו לזכור לא הוכחה לזכר צרכת מקומות כמש"כ שאל צומח ומקום הצרכת לזה. וראה י"ל מ"ס צמניה י"ל י"ל שאלו לר"א בן שמעון צמח סלרכת ימים א"ל משולם לא נשאלו כפי בלא צרכת, ואם כפשוטו קשה מאי רבותיה, אלא כטובס שאל שאל כפי לזכרם בטמח שאל בשעה מלוא ומיזב צרכת, וזו"ל.

ואולי יש לומר דטעם המנהג משום דס"ל בהב"ח דרוקא בפריסת ידים עובר הוזה בעשה וכו'. ולפי טעם זה היה לנו להקפיד לא להנחם שתי הידיים על ראש המתברך, ואכן מציינו²⁰ להגרא ותלמידיו אחריו שהיו מקפידים על כך ולעולם לא כידרו בהנחת שתי הידיים אלא יד אחת הניחו על ראש המתברך, אך לא²¹ ותפשט המנהג להתמיר בזה, ותכמי וצדיקי הדורות היו מברכים²² את בנייהם ותלמידיהם בהנחת שתי ידיהם על ראש המתברך ואמירת פסוקי "ברך²³, וכך נוהגים עמך בית ישראל בכואם לברך את צאצאיהם כליל שב"ק או בעיו"כ או לפני חופתם או בעת יציאתם לדרך וחוקה, ואדרבה יש²⁴ טעם עפ"י נגלה ועפ"י נסתר לברך בהנחת ב' הידיים דרוקא, ואין מפקפק בדבר כי סמכין על התירוק השני המובא בבב"ל דכיון שאינו בעת התפילה וכן חסד עוד תנאים הצריכים לנשי"כ מן התורה דהיינו עליה לדוכן ואמירת יכהניס ועוד, לכן אין בזה משום עבירה על מצוות עשה, אך יש להקפיד שלא²⁵ לחלק האצבעות כדרך שהלכהנים מתלקים בעת עלייתם לדוכן וכן נכתב²⁶ לפונן מפורש שאין מכוון בזה לשם מצוות נשיאת כפיים.

(8)

(10) לא כמלא

ביום השני הקריב וגו' הקריב את קרבנו קערת כסף וגו'.

הקשה האלשי"ך [בפסוק י' ד"ה הגה זה אפשר] למה האריכה התורה לספר כל פרטי קרבנות של כל נשיא ונשיא דבר יום ביומו, אחר שאין הפרש בין קרבנות של כל אחד לזולתו כלל, אחר סיפור כל הפרטים כראשון היה לו לומר וכן הקריב את קרבנו כל נשיא ונשיא ביומו. ונראה לפע"ד ד"ל עפ"י מ"ש בפ' שמות [בפסוק ה' אלקי אבותיכם] בשם שו"ת פנים מאירות [ח"א סי' ל"ט] שנשאל למה קבעו אנשי כנסת הגדולה בחפלת י"ח לומר אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב, הלא די היה באומרו פעם אחת אלהי אברהם יצחק ויעקב. והשיב לאשמועינן דלא תימא דיצחק ויעקב האמינו רק לאביהם וסמכו את עצמם על חקירת אברהם אבינו ועליו בטחו, אלא כל אחד ואחד מהאבות עמד בעצמו על חקירתו והכיר בשכלו שהוא האלהים. וז"ש אלהי אברהם שהוא היה הראשון שהמציא מציאותו ברכ שכלו, וכן אלהי יצחק שגם הוא זולת קבלת אביו עמד ג"כ בעצמו על חקירתו בשכלו וקבלו לאלוה וכן יעקב ע"ש. וכן י"ל לפע"ד כאן בנשיאים, הכתוב מעיד עליהם כי לא

הביאו הקרבנות במספר ובמשקל המבואר מחמת שראו כן מהקודמים, אלא מיד כאשר שמעו שיביאו קרבנותיהם נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום, השכילו כל אחד בדעתו וכל אחד מדעת עצמו גמר להביא קרבנות אלו, וכוננו יחד למספר ומשקל האמור בתורה, כי כאמת יש טעמים ורמזים כמ"ש רש"י, ולכן כתבה התורה פרטי הקרבנות בכל אחד להורות על זה, שכל אחד מדעתו העלה כן (והיינו דסיים בכל א' זה קרבן פלוני).

וידבר ה' אל מוסה לאמר דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה הברכו את בני ישראל אמור לכם וסכלו כן וסכסו הבעש"ט סיס מוניה חמיד את סמולס זוס ספסוק ס' לך רבנונו כמו סכלל סוסס מס סלרס שוסס כך סבורל זיס כניול סוסס מס סלרס מוסס ולכך לרד סלרס לפסוס מנוס ולסון לרדס ולרסס סל ספנייס כרו ספסס סבורל ברך סול גס כן סמו סניול וסס ספסס סלסל נקלס כס כי סירס סמלס סל כס סול כך ס' סמו ספסס סוסס גס כן סבורל ברך סול סוסס זוס ירוס סבורל זיס סולס לספיר סמו ישראל כי וסלר מוס ספסלל רוסס ליווק סרס רוסס לסניוק ולרין סלרס כסמוסד לספסלל לפנו סבורל זיס כל סוסלס יוס לו סלר דברי סמוסס לרין לספסלל רק סיסיס לסבורל זיס ספסנו מוס כמו סלמרו כספסל סס למדס חורס סרסס סל סחויק טובס לפסלך כי לכך נולרס סירס סיסיס ספספסס סל סלרס רק כרו סיסיס

לסבורל ספסנו מוס חס ירוס כסלרס ספסלל כסניול לזי נקלס סקלל וספסלל רוסס לקבל דבר לזוס סגס יד ללרין וסלון יד לסמלס סכלל כסלרס ספסלל רק סיסיס לזוסל זיס ספסנו מוס לזי נקלס ספספס ספסל ספספס כניול כסבורל זיס וספספס. לזוס גס יד לסמלס וסוך סיר סירס וססס ברסס כסניס סולס כניולסוס כסיס דסינו סלומסיס גס ירוסס כנגד סיססס כמו מ' סירלס לספסיס חס סירס ספסוק כס סברלו סל בני ישראל דסינו ספסלו סל ישראל כרו סיסיס לסבורל זיס ספסנו מוס וססיו סלס ספספסיס כניול כסבורל זיס וסלרס סבורל זיס יספסיס לכס כל טובוס וברכוס סל ישראל כמו סלמלנו זוס סמלרס נקלס זיס סמו ספסלל סוסס כניול סבורל זיס ג"כ סוסס וספספס לסמו ישראל טובוס וברכוס סיס סלסוס סלסו:

(14) אל כרין

(13) וז"ל

(16)

(17)

לומר זכיתי לבי שיהי ראוי לקבל קדושת שבת שהוא מעין עוה"ב, רק שבהתגלות קדושת שבת כל דינין ערקין ואתעברו כו ואז נעשו נפשות ישראל מונות בצד מה נאפי" ע"ה אימת שבת עליו. וכעין זה הם יו"ט פסח ושבוועות שבלתי אפשר ה' להם לשהר לכבם להיות ראויים לקבל התורה. רק כשניתנו להם בפסח הארות גדולות ועצומות מאד או בהכרח נעתקה מהם הזוהמא בצד מה למען יהי ביכולתם להכין לבבם אח"כ בימי הספירה, וכעין שבת כנ"ל, וע"כ נקרא יו"ט ראשון של פסח שבת בכתוב מחמת שיו"ט א' של פסח הוא כעין שבת. וע"כ יובן שבשביל

שהמשיך יעאע"ה כח עבודה זו היותר גדולה להתחיל בעשה טוב מקודם כעין קדושת שבת ע"כ דוחה שבת, אבל לפי דעתו של יוסף שהעבודה תהי' כסדר הכתוב, או לא ה' דוחה שבת. ובוז יתיישב עוד לשון הספרי שבכל

הנשיאים קרבנם דוחה שבת וטומאה [היינו באם היו מתחילים בשאר הימים מימי השבוע ואירע קרבן של נשיא זה בשבת], היינו שלאחר ששם יעאע"ה אפרים לפני מנשה שוב כל הנשיאים עבודתם גבוהה לדחות שבת. שהרי עשה אותם כולם יונקים זמ"ה, אבל באם לא המשיך יעקב עבודה זו לא ה' קרבן שום נשיא דוחה שבת. והבן:

במדרש משמע דהא שקרבן נשיא יום השביעי דוחה את השבת הוא משום שהקדים יעאע"ה את אפרים לפני מנשה ואילו ה' מנשה קודם אפרים ובא יומו להקריב בשבת לא ה' דוחה את השבת. ויש להבין למה. ועוד שבספרי נאמר בכלום שדוחה את השבת ואת הטומאה [היינו באם היו מתחילים בשאר הימים מימי השבוע ואירע

לאחד הנשיאים יומו בשבת ה' דוחה שבת]. ונראה דהנה שם מנשה ע"ש (בראשית מ"א) כי נשני אלקים את כל עמל, והיא הסרת הכחות המעיקים ומשכת מסור מרע, כי כמו שהאיש מתרחק א"ע מרע, מרחיקין ממנו לעומתו את כחות החיצונים המעיקין ומטרדין אותו מהשיג שלימותו, ושם אפרים ע"ש כי הפרני אלקים בארץ עניי הוא התרחבות גבול הקדושה. נמשך מעשה טוב. וע"כ היתה דעת נפת לתקנים מנשה לאפרים ע"ש סדר הכתוב סדר מרע ואח"כ ועשה טוב, וכמו שהיתה עבודת יוסף בעצמו שזכה למעלתו ע"י סור מרע. אך יעאע"ה שם את אפרים לפני מנשה היינו שמחמת התרחבות גבול הקדושה ממילא נתבטלו כל כחות החיצונים כהמס דונג מפני האש, והוה עבודה יותר גבוהה. נאט עצה הנשנית לאיש הישראלי שבל ימתין בעשיית התורה והמצוות עד שיבער הרע מקרבנו, רק ראשית דבר להחמץ בלימוד תורה ועשיית מצוותיו, ולעומת שיכנסו ד"ת לתוך מעיו יתבערו כחות הרע מתוך מעיו. וכענין שבת דכרישא וקנימא שראה על האדם קדושת שבת ואת בעודו בלתי מוכן. דבאם לא ה' בא השבת רק אחר טהרת הלב שיהי ראוי לקבל קדושת שבת לא ה' נעשה שבת לעולם. כי מי יכול

(9)

(15) פתח

תחילה, ולשאל שאלות ולבצע
תקירות אחר כך. וכמו שרואים אצל בת
פרעה, שכתוב בפסוק (שמות ב, ו) "ותפתח
ותראהו את הילד והנה נער בכה ותחמל
עליו ותאמר מילדי העברים זה". ויש
לדניק, שהרי בדרך כלל סדר הדברים
 הוא, שתחילה מזהים וחוקרים את הנצרך
 ורק אח"כ מרחמים עליו ומנסים לעזור
 לו, ואילו בלשון הפסוק משמע שלאחר
 שראתה בת פרעה שיש כאן נער בכה,
 היא ריחמה עליו מיד, עוד לפני שהכירה
 שמילדי העברים זה. וביאר הג"ר ניסן
 אלפרט זצ"ל, בספר לימודי ניסן (פרשת

ב] "והנשאים" חסד יו"ד

ובענין זה טענו הנשיאים בתחילה,
 שכשהביאו את תרומתם
 לעשיית המשכן כתוב בפסוק (שמות לה,
 טז) "והנשאים הביאו את אבני השם
 ואת אבני המילואים לאפד ולחשן",
 ופירש רש"י, מה ראו נשיאים להתנדב
 בחנוכת המזבח תחילה ובמשכן לא
 התנדבו בתחילה, אלא כך אמרו יתנדב
 הציבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין
 אנו משלימים אותו, כיון שהשלימו את
 הכל שנאמר והמלאכה היתה דים אמרו
 נשיאים מה עלינו לעשות הביאו אבני
 שהם, לכך התנדבו בחנוכת המזבח
 תחילה, ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה
 אות משמם, והנשאים כתיב חסד יו"ד
 וע"כ. ותמהו המפרשים אמאי נענשו
 הנשיאים, נהרי לכאורה היה להם
חשוב טוב ותוכנית נדיבה, שהציעו
לשלם עבור כל מה שנשאר מעלות
הבנייה, ובסופו של דבר הם תרמו את
החומרים היקרים מכולם. ובליקוטי
הבני"ם (פרשת ויקהל) ביאר שטעותם היתה
לפי שבמעשה מצוה אין להתעצל או
לעשות תנאים ותישורבים, אלא רק
לתפוס את ההזדמנות בהקדם האפשרי.
 בשל טעות זו שהתמהמהו והתעכבו
 מתרומת המשכן נענשו הנשיאים,
 והפסידו אות אחת משמם, ולכן

16
 חסד יו"ד

שמות), שלימדה התורה כאן את הדרך
 הנכונה בעשיית חסד. שאם רואים איש
 אומלל שנמצא בצרה צריך לחמול עליו
 תיכף ומיד ולהפעיל מידת הרחמים
 בקרבנו לעזרו ולהושיע אותו בכל
 יכולתנו, ורק אח"כ לחשוב חשבונות אם
 הוא ראוי לעזרה. וכך היתה מידתה של
 בת פרעה, שלאחר שראתה שיש כאן
 "נער בכה", אז מיד "ותחמל עליו",
 כלומר שגמרה בדעתה להצילו ללא קשר
 לתוצאות הכרוכות בכך. ורק אח"כ אמרה
 "מילדי העברים זה", שהכירה שיש סכנת
 נפשות להצילו, אך מכל מקום כיון שכבר
 החליטה להצילו עמדה בדעתה וביקשה
 תחבולות כיצד להצילו בלי להסתכן
 בעצמה. ולכן תמיד נאמר "חסד ואמת"
 חסד קודם לאמת, שהרצון צריך להיות
 בראשיתו לחסד, לחמול ולרחם ולעזור,
 ורק אח"כ לדון על האמת, שאם נתחיל
 עם חיפוש אחר האמת מעולם לא נגיע אל
 החסד וגם האמת תלקה.

כשהגיע הזמן לקדש ולחנך את המזבח
 הם קפצו מיד וללא היסוס. ובספר
 משאת המלך להג"ר שמעון משה
 דיסקין זצ"ל (פרשת ויקהל) הוכיח מכך
 שהיתה טענה על הנשיאים, כהכרעת
 שו"ת הרדב"ז (ח"ד סימן יג) שמעלת
 זריזין מקדימין למצות עדיפה מכל שאר
 המעלות, כגון מצוה מן המובחר או
 ברוב עם וכדומה. ולכן מי שחבוש
 בבית האסורים רחוק מקיום המצוות,
 ושר בית הסוהר מסכים לשחרר אותו
 יום בשנה ולא יותר, אין לדחות את
 החנינה עד יוה"כ או חג הפסח בשל כך
 שבימים אלו אפשר לצבור יותר זכויות,
 אלא יבחר לצאת תיכף ומיד, ולנצל את
 ההזדמנות ללא עיכוב.

והג"ר ניסן אלפרט זצ"ל בתוך דברי
 ההספד שנשא על הגר"מ
 פיינשטיין זצ"ל (הוכאו דבריו בקונטרס עם
 התורה (תשמ"ז) מהדורה ב, חוברת יב,
 עמוד עד) העיד שכן היתה דרכו של
 הג"ר משה זצ"ל להיענות וליתן מכתבי
 המלצה לכל דורש, אף לאלו שאינם
 ראויים לכך, דבר שהשפיל לפעמים
 קומת כבודו של הג"ר משה זצ"ל
 והשפעת הסכמתו, לפי ששיטתו של
 הג"ר משה זצ"ל היתה שתחושת החסד

חייבת להיות ראשונה, ורק לאחר מכן
 מתעסקים עם חקירות ודרישות לחשוף
 את האמת.

ג] חסד ואמת

וזוהו הדרך הנכונה בעשיית חסד, לפעול

10